

Täysistunto

Keskiviikko 22.6.2016 klo 14.03—21.14

10. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsopimuslain, merityösopimuslain sekä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 105/2016 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

20.14 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Jotenkin oletin, että näin merkittävän ja kuitenkin paljon keskustelua herättäneen esityksen olisi ollut ministeri täällä esittelemässä. Kun ei nyt ole, niin totean tähän alkuun, että en aio omassa puheenvuorossani referoida hallituksen esitystä, vaan uskon siihen, että me kaikki olemme opiskelleet sen huolellisesti.

Tämän päivän valtiovarainministeriön tuore ennuste kuuluu näin: Kiky hidastaa kasvua ensi vuonna. Palkanalennukset syövät ostovoimaa, minkä takia julkista taloutta rahoittaa työnantajamaksujen kiepauttaminen ansioveroikevyyksien kautta valtion maksettavaksi. Kyseessä on tulonsiirto palkansaajilta ja julkiselta sektorilta yrityksille.

Marxilla on sellainen käsite kuin antagonistinen ristiriita, joka tarkoittaa sitä mekanismeja, että mitä suurempi osuus arvonnäkökulmasta päätyy palkansaajille, sitä pienempi osa jää pääomalle, ja totta kai päinvastoin. Vaikka kysymys ei ole mekaanisesta kaavasta, niin antagonistinen ristiriita on kuitenkin kelpo käsite kehystää paitsi erilaisia kamppailuja palkkatason ympärillä myös muita sellaisia palkkatyön ehtoja, jotka oleellisesti vaikuttavat siihen, mihin arvonnäkökulma päätyy. Minun nähdäkseni kaikki työmarkkinoita koskevat hallituksen työelämätoimet on nähtävissä antagonistisen ristiriidan käsitteen kautta. Kysymys on resurssien siirtämisestä joko suoraan palkansaajilta taikka sitten julkisen sektorin kautta yrityksille ja siellä lähinnä pääomalle.

Tämä nyt keskustelussa oleva esitys on joukko toimenpiteitä irtisanomisen helpottamiseksi tavalla ja toisella työsuhteen eri vaiheissa. Tässäkin on jälleen uusi tulonsiirto pääomalle. Sen sijaan en usko, että niitä työllisyyttä parantavia elementtejä, joita tässä hallituksen esityksessä luetellaan sen tarkoituksena, hallituksen esitys tulee täyttämään. Pitkäaikaistyöttömyys ei johdu siitä, että pitkäaikaistyöttömän koeaika olisi liian lyhyt, eikä irtisanomisen helpottaminen yksiselitteisesti mitenkään lisää työllisyyttä. Yritysten voittoja se saattaa kuitenkin kasvattaa. Jos me tarkastelemme tämän hallituksen esityksen vaikutuksia kansantalouteen, niin on hyvä lähteä liikkeelle siitä, että irtisanominen on jo nyt Suomessa monia muita maita helpompaa ja että me olemme kokeneet aika monia sellaisia isoja irtisanomisaaltoja, joidenka yksi peruste on se, että irtisanotaan, silloin kun pitää irti-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

sanoa, mieluummin Suomesta kuin esimerkiksi Ranskasta sen takia, että se tulee paljon halvemmaksi. Jos irtisanomista nyt halpuutetaan edelleen, niin tämä mekanismi ei aina-kaan tule heikkenemään.

Tulonsiirto yrityksille, mikä tässä tapahtuu, voi toki lisätä taloudellista toimeliaisuutta ja sitä kautta välillisesti tuoda uusia työpaikkoja, mutta viime aikoina se on johtanut pikem-minkin osinkotuottojen kasvuun. Ja jos me vertaamme osinkoihin menevää euroa palkan-saajan euroon, niin ne osinkoeurot tuppaavat katoamaan ulkomaille joko sitä kautta, että omistajat ovat jossakin Suomen rajojen ulkopuolella, tai sitten sitä kautta, että omistajat kuuluvat siihen tuloluokkaan, jossa kulutetaan paljon Suomen rajojen ulkopuolella.

Kolmas vaikutus meidän kansantalouteen on työmarkkinoiden epävarmuuden lisäänty-minen. Se näkyy monella eri tapaa meidän julkisen sektorin kustannuksissa, joten tämän-kin tulonsiirron hoitavat muut kuin yritykset itse.

Minä tässä hetki sitten puhuin siitä, että politiikan mittarina ei pitäisi olla bkt eikä kan-santalous vaan se, kuinka hyvä ihmisten on valtakunnassa elää ja kuinka ihmiset siellä ku-koistavat. Tässä suhteessa bkt:tä tärkeämpi mittari on varallisuuserot. Viimeaikaisten tut-kimusten mukaan sellaisella vaurastasolla, millä Suomi nykyisellään on, se, kuinka suu-ria tuloeroja eri yhteiskuntaryhmien välillä on, määrittää ihmisten onnellisuutta huomatta-vasti enemmän kuin bkt:n heilahdukset. Tämä esitys on osa sitä pitkää esitysten sarjaa, joka osaltaan kasvattaa tuloeroja Suomessa. (Puhemies koputtaa)

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Anteeksi, tässä onkin aikaraja 10 mi-nuuttia.

No niin, minä lupaan alittaa sen. — Ja mikäli nämä tutkimukset varallisuus- ja tuloero-jen vaikutuksista pitävät paikkansa, johtaa se myös yleisen onnellisuuden vähenemiseen.

20.21 Satu Taavitsainen sd: Arvoisa puhemies! Meillä on nyt illan päätteeksi lähetekes-kustelussa hallituksen esitys työsopimuslain muuttamisesta. Edustaja Kontula tuossa äs-ken ansiokkaasti kertoiikin tämän lain vaikutuksista. Käytännössä tällä esityksellä lyhenne-tään irtisanotun takaisinottovelvollisuutta, mikä on todella huono esitys. Esityksellä ei myöskään ole mitään tekemistä paikallisen sopimisen kanssa — ennakkoin jo tulevia pu-heenvuoroja, kenties tämä nousee esille, mutta todellakaan tällä ei ole mitään tekemistä paikallisen sopimisen kanssa. Esitystä voi sanoa pakkolakien pikkuveljeksi, sillä on kyse työelämään liittyvistä yksipuolisista toimista, joista ei ole neuvoteltu ja sovittu palkansaa-jajärjestöjen kanssa.

Työntekijät eivät ole näitä kannattaneet, ja syy on aivan selvä: hallituksen esitys on hy-vin yksipuolinen, pelkästään työntekijän asemaa heikentävä. Takaisinoton lyhentäminen puuttuu käytännössä työsuhdeturvan ytimeen, kun tuotannollisilla ja taloudellisilla perus-teilla irtisanottuja tarvitsisi ottaa takaisin huomattavasti vähemmän aikaa, eli aika laskee 9 kuukaudesta jopa 4 kuukauteen. Samalla siis heikennetään irtisanomissuojaa ja irtisano-misperusteita.

Näillä valinnoilla ohjataan työmarkkinoita ja työelämää sellaiseen epävarmuuden ti-laan, jota vaikeiden kilpailukykysovimuskäänteiden jälkeen olisi kyllä viisasta välttää. Turvattomuuden tunteesta ei kumpua tuottavuutta vaan työntekijöiden välinen uuvuttava kilpajuoksu. Työsopimuslakia tulisi aina muuttaa vain huolellisen kolmikantaisen valmis-telun pohjalta, tutkimuksiin ja selvityksiin perustuen. Tällöin saavutetaan tasapaino, jonka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

kolmikannan kaikki osapuolet voivat hyväksyä. Työsuhteen osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia sääntelevä lainsäädäntö toimii vain, jos näkemykset tarkoituksesta ja sisällöstä ovat yhteneväiset. Olin kuvitellut, että hallitus olisi oppinut viimeisen vuoden aikana jotakin.

Arvoisa puhemies! Ei pitäisi irrottaa kokonaisuudesta asioita viedäkseen eteenpäin vain työnantajien esittämiä tavoitteita. Hallituksen esityksessä viitataan asian kolmikantavalmisteluun, vaikka mitään todellista ongelman ja sen ratkaisuvaihtoehtojen pohdintaa ei toimeksianto ja sen aikataulu kolmikantaryhmälle mahdollistanut. Onkin huolestuttavaa, että palkansaajien mielestä menettelytapa ei vastaa sitä, mitä ILO:n kollektiivisen neuvottelumenettelyn edistämistä koskevat sopimukset numerot 87, 98 ja 154 jäsenvaltiolta edellyttävät.

Arvoisa puhemies! On aivan selvää, että nämä hallituksen nyt esittämät muutokset merkitsevät työelämän epävarmuuden lisääntymistä, mikä puolestaan entisestään vähentää ostovoimaa, kysyntää, kilpailukykyä ja työpaikkoja. Työmotivaatiota ja tuottavuuttakaan ei lisätä unohtamalla ILO:n perusperiaatteisiin sisältyvä työntekijöitten suojeleminen. Määräaikaisuuksiin liittyvät ongelmat ovat yleismaailmallisia, joten myös Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet asettavat rajoja tällaisten sopimusten käytölle. Valmistelussa huomiotta jääneitä tasa-arvoa koskevia velvoitteita sisältävät muun muassa ILO:n yleissopimukset numerot 100, 111 ja 156 sekä Euroopan unionin tasa-arvodirektiivit 76 ja 2002. Nämä meidän kansallisen lainsäädäntömme tavoin vaativat tunnistamaan myös välillisen syrjinnän. Hallituksen esitys kuitenkin vain mainitsee työnantajan toimesta tapahtuvaa palvelussuhteen päättämistä koskevan ILO:n sopimuksen, joka edellyttää jäsenvaltion varmistavan, ettei määräaikaisia työsopimuksia voida käyttää irtisanomissuojan kiertämiseen. Samoin on todettu EU:n määräaikadirektiivin vaatimus rajoittaa määräaikaisten sopimusten uusimista.

Naapurimaamme Viro ja Ruotsi ovat joutuneet vastaamaan komissiolle liian joustavista direktiivin tulkinnoistaan. Ruotsi muuttaa lainsäädäntöään, ja Viro vastaa komission kanneeseen EU-tuomioistuimessa. Ihmettelenpä vaan, ettei ulkoministeri Soini tässä kohtaa pelkää EU-tuomioistuinta, kuten hän kabotaasi asiassa pelkäsi. Taitapa olla kuitenkin niin, että tässäkin esityksessä tulee ilmi se, kenen joukoissa seisotaan.

20.27 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on niin paljon työolosuhteita muuttava lakiesitys, että olisin todella toivonut ministerin olevan täällä esittelemässä asiaa, keskustelemassa asiasta kanssamme ja vastaamassa myös kysymyksiin ja perustelemassa tiettyjä asioita, koska kun tätä esitystä luki yksikseen, niin moni asia jäi mietityttämään, ja olisin toivonut todella, että ministeriltä olisin jo tässä lähetekeskustelussa voinut kysyä tiettyjä asioita.

Tämä esitys on ongelmallinen monestakin syystä, eli jälleen kerran joutuu esitystä luukiessaan kysymään, missä ihmeessä ovat vaikutusarvioinnit. Niitä olisin kyllä nyt kaivannut, sillä nämä esitykset heikentävät niin paljon työntekijöiden oikeuksia, ettei kovin kevyillä perusteilla näihin lakimuutoksiin olisi syytä mennä. Nyt heikennetään irtisanomissuojaa ja lisätään työelämän epävarmuutta sellaisilla keinoilla, joiden vaikuttavuudesta ei ole minkäänlaista varmuutta tai edes tutkimuksiin tai tilastoihin perustuvaa todennäköisyyttä. Myöskään sukupuolivaikutusten arviointia ei taaskaan ole tehty lainkaan.

Olisin halunnut tietää, miten esimerkiksi työntekijän takaisinottovelvollisuuden lyhentäminen — jolla siis samalla heikennetään irtisanomissuojaa ja irtisanomisperusteita —

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

parantaa yritysten kasvuhaluutta ja lisää työllisyyttä, millä hallitus siis perustelee tätä lakiesitystä. Suomessa on jo tällä hetkellä irtisanomissuoja kovin heikko, ja nyt sitä heikennetään entisestään, ja tulevaisuuden kuva voi olla seuraava — siis tämä lakiesitys mahdollistaa tämänkaltaisen tilanteen: Pitkän työkokemuksen omaava yli viisikymppinen henkilö sanotaan tuotannollisista syistä irti. Jo seuraavana päivänä hänen tilalleen voidaan ottaa vuokratyöntekijä tai itsensätyöllistäjä tekemään tätä samaa työtä. Neljän kuukauden kuluttua voidaan sitten palkata uusi, pysyvä työntekijä. Työnantaja voi siis näin helposti sanoa irti työntekijän, keplotella neljä kuukautta vuokratyöntekijän avulla ja sitten palkata pysyvään työsuhteeseen nuoremman ja halvemman ihmisen tekemään samaa työtä. Jää kysymys, mistä tämä yli 50-vuotias henkilö mahtaa saada uuden työpaikan ja mitenkähän työllisyys tässä nyt sitten paranee.

Takaisinottoajan lyhentäminen ei millään tavalla paranna työllisyyttä mutta käytännössä se mitätöi takaisinottovelvollisuuden merkityksen. Kyseenalaista on myös se, miten yrityksen kasvuhaluuteen vaikuttaa se, että työntekijä voidaan todella entistä nopeammin korvata uudella.

Samankaltaisia ongelmia tässä lakiesityksessä on muitakin, ja meidän on syksyllä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa syytä tutkailla tätä lakiesitystä hyvin tarkkaan nimenomaan työntekijöiden oikeusturvan näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Onneksi tässä lopullisessa lakiesityksessä perusteeton työsuhteen määräaikaisuus on rajoitettu koskemaan vain pitkäaikaistyöttömien työllistämistä. Hallitusohjelman mukaanhan tämä koskisi muitakin kuin pitkäaikaistyöttömiä, ja silloin se olisi todella heikentänyt huomattavasti määräaikaisten työntekijöiden asemaa monellakin tavalla. Toivotaan nyt, että tämä korjattu muutos lisää työnantajien halukkuutta palkata pitkäaikaistyöttömiä työhön. — Kiitos.

20.31 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! "Nuorempi, nätimpi ja halvempi, kyseessä on työntekijän vaihtaminen helpoksi -laki", näin kuvasi eräs tuttuni tätä työsopimuslain muutosta. Kyse on siis siitä, että koeaikaa pidennetään, määräaikaisen työsuhteen solmimista helpotetaan ja takaisinottoajan velvoitetta lyhennetään ja sitä kautta siis heikenee irtisanomissuoja. Hallitus päätti näistä linjoista, itse asiassa oikeastaan jo pykälän muotoiluista, hallitusohjelmassansa, mikä on aika poikkeuksellista. Minä ymmärrän sen, että pyritään päättämään lain tavoitteista, mutta en sitä, että hallitusohjelmaneuvotteluissa kirjataan jo tiukat välineet ja milteipä pykälät pöytään. Siinä mielessä voi antaa kiitosta hallitukselle, että se määräaikaisten työsuhteiden kohdalla ymmärsi sen, että ne ovat nimenomaan nuorten ja naisten ongelma, ja päätyi rajaamaan tätä esitystä yksinomaan pitkäaikaistyöttömiin, mutta ei tuokaan aivan ongelmaton esitys ole.

Kun tätä lakia ja sen perusteita on lukenut aika tarkkaan alusta loppuun läpi, syntyy monta kysymysmerkkiä, ja siksi todellakin olisi ollut hyvä, että ministeri olisi ollut täällä meidän kanssamme keskustelemassa ja vastaamassa näihin kysymyksiin. Mutta ymmärrän toki, että ministerin kiireissä voi olla aivan perusteltuja ja ymmärrettäviä syitä, miksi hän ei täällä ole.

Lain perusteluissa käytetään paljon sellaisia sanamuotoja kuin "saattaa olla", "ei tutkittua tietoa", "ei luotettavaa tilastoa", ja muun muassa takaisinottovelvollisuuden vaikutuksista sanotaan — tämä on suora lainaus: "Takaisinottovelvollisuuden vaikutuksista työmarkkinoilla ei ole juuri tehty empiiristä tutkimusta. Onkin mahdotonta luotettavasti arvioida, onko sillä todellisia vaikutuksia työllistämiskynnykseen vai ei." Tällaisia samanlai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

sia kirjauksia tämä laki on täynnä, ja siksi ehkä syntyy hieman sellainen kuva, että lain laatija ei itsekään ymmärrä tai aivan usko siihen, että tämä laki toimii niin kuin hallitus tavoittelee. Sinänsä ymmärrän sen, että tämän lain avulla hallitus pyrkii alentamaan työllisyyskynnystä, mutta lain perusteluista ei oikein evidenssiä löydy, päinvastoin.

On totta, että monta kertaa yrittäjillä on pelko siitä, että jos he rekrytoivat uuden työntekijän, niin tulee niin sanotusti huti ja tuo ihminen, joka on otettu töihin, ei olekaan sellainen kuin on toivottu tai odotettu. Siinä mielessä esimerkiksi määräaikaisuus tai koeajan pidentäminen voi olla väline testata ihmistä pidempään. Mutta silloin kun otetaan käyttöön molemmat välineet, päädytään tilanteeseen, jossa ainoastaan heikennetään työsuhdeturvaa. Ei ole kyse enää siitä, että jollakin välineellä pitäisi kokeilla, natsaako se työntekijän ja työnantajan yhteistyö vai ei.

Jos mietitään vielä tähän lakiin liittyviä isoja kysymysmerkkejä, niin vaikkapa koeajan suhteen ja perhevapaiden suhteen ajaudutaan todella pitkiin koeaikoihin. Lakitekstissä itessäänkin pohditaan sitä, että tässä on iso riski, että tämä uudistus voi lisätä laittomien ja syrjivien perustein tehtyjen koeaikapurkujen määrää, koska jatkossa koeaikaa voidaan jatkaa koko perhevapaan ajan. Itse asiassa silloin työntekijä ei välttämättä ole siellä työpaikalla, jolloin voitaisiin tätä arviota tehdä. Riskinä on se, että nimenomaan vaikkapa pitkä sairaus tai sitten se perhevapaa onkin se todellinen syy eikä se, että työntekijä ei olisi tehtävistään selvinnyt.

Täällä on monenlaisia kysymyksiä, ja osittain nämä koeaikakysymykset, varmasti osittain myös määräaikaisuuden kysymykset, liittyvät ehkä sellaisiin työmarkkinoiden eroihin, joissa pitäisi ottaa sukupuolivaikutukset huomioon. Jonkun verran tässä koeajassa on pohdittu sitä, miten ne vaikuttavat naisiin ja miehiin, äiteihin ja isiin, ja riski on se, että ne ovat naisille ja äideille harmillisempia. Toivon, että näihin isoihin kysymysmerkkeihin, mitä tähän lakiin liittyy, tulee vastaus asiantuntijakuulemisessa.

Mutta esimerkiksi, kun hallitus on niin kovasti yrittänyt vähentää hallinnollista taakkaa, niin vaikkapa siinä, että määräaikaisuus on rajattu nyt pitkäaikaistyöttömiin, seurauksena on se, että TE-toimistoihin tulee hallinnollista taakkaa. He joutuvat tarkistamaan joka kerta, onko oikeasti kyse sellaisesta työttömästä, joka täyttää pitkäaikaistyöttömyyden kriteerit. Me kaikki tiedämme, että TE-toimistoissa on tällä hetkellä aivan liikaa töitä. Että vaikka sinänsä tuo määräaikaisen työsuhteen sopimisen helpottaminen pitkäaikaistyöttömien kohdalla auttaisiikin pitkäaikaistyötöntä työllistymään, niin saattaa olla, että se hallinnollinen taakka, jossa selvitetään sitten useammankin työntekijän voimin, täytyvätkö nämä kriteerit, toisaalta heikentää toisen pitkäaikaistyöttömän saamaa apua siellä TE-toimistossa.

20.37 Antti Häkkänen kok: Arvoisa puhemies! Näissä työelämän sääntelyn uudistamistalkoissa on aina kaksi puolta. On aivan selvää, niin kuin tässä edustajat Filatov ja Kontula aiemmin sanoivat, että tietyllä tapaa työsuhdeturva heikkenee, mutta se vastapuoli on siinä, että näillä myös pyritään madaltamaan työllistämisen kynnystä erityisesti pitkäaikaistyöttömien osalta mutta myös monien muiden henkilöiden osalta. Nämä ovat niitä toimenpiteitä siinä laajassa kokonaisuudessa, niitä yksittäisiä toimenpiteitä, joita Suomessa täytyy tehdä, jotta me saamme ne 300 000—400 000 työtöntä ihmistä takaisin työn syrjään kiinni ja estettyä tulevien työttömien syntyminen eli turvattua nykyiset työpaikat.

Niin kuin taloustutkimuslaitokset ja yliopistotkin ovat ennustaneet, tämä niin sanottu luovan tuhon mekanismi eli työpaikkojen syntyminen ja työpaikkojen kuoleminen kiihtyy

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

tulevina vuosina. Tämän takia on äärimmäisen tärkeää, että Suomen työmarkkinat ovat mahdollisimman joustavia, kuitenkin riittävän työsuhteturvan takaavia mutta mahdollisimman joustavia, jotta niitä uusia työpaikkoja sitten kanssa syntyy. Muuten meillä vain lähtee niitä työpaikkoja. Ja nämä toimenpiteet liittyvät tähän kokonaisuuteen, että meidän työmarkkinoitten on saatava lisää joustavuutta. Suomen työmarkkinat ovat World Economic Forumin tutkimuksen mukaan 140 maan joukossa sijalla 140. Itse asiassa meidän palkanmuodostusmalli on jäykintä, mutta meidän työmarkkinoitten yleinenkin sääntely on melko jäykkää. Ja tämän takia on äärimmäisen tärkeää, että pikkuhiljaa mennään sitä kohti, että yhä enemmän on yritysکوhtaista joustoa, yhä enemmän on yksittäisiin tapauksiin liittyviä jouston mahdollisuuksia. (Puhemies koputtaa) Tämä lisää työllisyyttä pitkällä aikavälillä.

20.39 Tarja Filatov sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihan lyhyesti vain siitä, että olisi hyvä, että hallitus olisi kyennyt kirjoittamaan noihin perusteluihin sen, mistä se jousto tulee ja mistä se lisätyöllistyminen tulee, mutta ikävä kyllä sitä ei tuolta tekstistä löydy. Ymmärrän sen, että viitataan siihen, että kun on helppo irtisanoa, niin on myös helppo palkata. Mutta sitten jos katsotaan ylipäättään suomalaista työmarkkinaa kokonaisuudessaan, niin vaikkapa tästä tutkimuksesta tai vertailusta, johon edustaja Häkkänen viittasi, kannattaa katsoa, mitä ovat ne muut maat siellä ikään kuin joustavalla puolella. Ne eivät todellakaan ole niitä, joiden seurassa me haluaisimme olla tai joiden seuraan me haluamme itsemme luoda, koska siellä puhutaan täysin toisenlaisista työmarkkinoista.

20.40 Antti Häkkänen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ne maat, joissa työmarkkinat ovat joustavampia kuin meillä ja joissa on sitä kautta myös korkeampi työllisyys, ovat Ruotsi, Saksa ja monet muut keskeiset Euroopan maat, hyvinvointivaltioiksikin luokiteltuja maita. Näissä maissa kansalaisten elintaso ja hyvinvoinnin rahoitus perustuvat korkeaan työllisyyteen, ja siellä myös sosialidemokraatit ovat hyvin sisäistäneet sen mallin, että kaikki ne toimenpiteet, jotka lisäävät työssä olevien ihmisten määrää — vaikka ne olisivatkin ehkä työsuhteturvaa heikentäviä — ovat hyviä toimenpiteitä. Pitää olla tasapaino työsuhteturvan ja joustojen kanssa. Mutta meillä on muun muassa OECD:n laajoja tutkimuskohteita siitä, että työmarkkinoitten joustot, muun muassa määräaikaisten sopimuksien lisääminen, lisäävät jossain määrin työllisyyttä.

20.41 Eeva-Maria Maijala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Filatov sanoi, että ei ollut kirjoitettuna, mistä ne uudet työpaikat tulevat. Ei kai sitä joka paikkaan tarvitse kirjoittaa, mistä ne uudet työpaikat tulevat, sillä kyllähän meidän hallitusohjelmasta ja meidän ministereitten puheista on koko ajan tullut esille se, mikä tämän biotalouden merkitys on. Hallitusohjelmassa on hyvin paljon kirjoitettuna kärkihankkeita: on uusiutuvasta energiasta, on ympäristöpuolen asioista, kiertotaloudesta, hyvin monesta mainittu todella paljon. Kun nämä saadaan liikkeelle, niin on muuten todella paljon uusiakin työpaikkoja saatavissa.

20.41 Hanna Kosonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä lakiehdotuksessa sanotaan kyllä hyvin selkeästi, että tämä työnantajan valinnanvapaus työntekijän palkkauksessa lisää tuottavuutta, koska voidaan ilman rajoitteita henkilö palkata tai

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

nämä rajoitteet vähenevät. Ja tämä on todella tärkeä asia tässä muuttuvassa työtilanteessa ja työelämässä.

Edustan itse sitä sukupolvea, vaikka nelikymppinen olenkin, että määräaikaiset työsuhteet ovat aivan arkea. Vakituiset työsuhteet ovat erikoinen merkki jostain menneestä ajasta, vaikka niissä toki on omat hyvät puolensa.

Mutta me tarvitsemme tässä maailmanhetkessä näitä jouston mahdollisuuksia työvoiman palkkaukseen ja sitä, että ne parhaat mahdolliset ihmiset saadaan palkattua yrityksiin, jotka tekevät tärkeätä työtä, muun muassa vientityötä.

20.42 Tarja Filatov sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Maijalalle: En sanonut, mistä ne työpaikat tulevat, vaan edellytin sitä, että laki valmistellaan kunnolla ja siinä on vaikuttavuusarvioinnit ja perustelut. Nämä asiat, mihin te viittasitte, ovat kyllä muissa papereissa näkyvissä, mutta lainsäädäntöön liittyy se, että perusteluissa kerrotaan, mihin pyritään ja mikä ylipäätään on sen lain vaikuttavuus.

Mutta mitä tulee sitten tähän määräaikaaisuuden puoleen, niin itse asiassa Suomi on sitoutunut sopimuksiin, joissa vakituinen työsuhde on pohja ja siitä poiketaan vain silloin, kun siihen on erityinen tarve, ja tuo erityinen tarve on määritelty laissa. Tämä lähtee ILO-sopimuksesta, tämä lähtee EU-direktiiveistä, ja meillä tosiasiallisesti on mahdollisuuksia, joissa voidaan hyvinkin joustavasti käyttää työvoimaa. Esimerkiksi vuokratyö on tällainen, koska siellä ei ole taattuja tunteja, siellä ei ole pysyviä työsuhteita tiettyssä työpaikassa, vaan se on hyvin joustava työvoiman käyttömuoto. Allekirjoitan täysin sen, että tällaisia joustavia työvoiman käyttömuotoja tarvitaan nykymaailmassa.

Mutta mitä tulee sitten siihen, kuka saa valita työntekijän ja millä perusteella, niin työnantajahan saa aina valita työntekijän, ja siihen hänellä on täysi oikeus, mutta sitä en voi ymmärtää, että työnantajalla pitäisi olla oikeus myös vaihtaa työntekijä ilman erityisiä perusteita.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja vielä viimeinen vastauspuheenvuoro, edustaja Häkkänen.

20.44 Antti Häkkänen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erityisesti tämä määräaikaaisuuskysymys pitkäaikaistyöttömien osalta on äärimmäisen tärkeä. Kun meillä pitkäaikaistyöttömyys kasvaa ja ihmisten työttömyysputket pitenevät, niin me tarvitsemme kaikki ne toimenpiteet, joilla nämä ihmiset saadaan nimenomaan työn syrjään kiinni. Tämä määräaikaaisuuksien helpottaminen voi olla tässä nyt yksi avaintekijöistä. Se voi olla yksi avaintekijöistä, koska nyt tämä asiantuntijatyö lisääntyy paljon ja mekaaniset työpaikat itse asiassa vähän vähenevät ja erityisesti maakunnissa, missä ei ole suuryrityksiä, esimerkiksi pienemmissä kunnissa, on hyvin vaikeaa. Siellä pienyritykset tarvitsevat hyvin paljon tällaista harkinnanvaraa ja joustavuutta siinä, että niitä ihmisiä pystytään ottamaan edes joksikin aikaa tavallaan katsomaan, osaavatko he tiettyjä toimenpiteitä ja voidaanko heidät sitten palkata pidemmäksi aikaa. Tämä on erityisesti niille pienille yrityksille äärimmäisen tärkeää.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja listaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

20.45 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Minä en kyllä — anteeksi vaan, olen skeptinen — usko siihen, että pienten yritysten asiantuntijatyövoiman tarpeeseen auttaa ensisijaisesti pitkäaikaistyöttömän työllistymisen esteiden purku, ensinnäkään sen takia, että pitkäaikaistyöttömissä on verraten vähän asiantuntijatyöntekijöitä, ja toiseksi sen takia, että näiden määräaikaiset suhteet tuskin ovat se keino, jolla tätä pitäisi edistää.

Hyvä lainsäädäntö lähtee siitä, että siinä perustellaan, mikä on se tavoite, mihin tällä lailla pyritään, ja mikä on se polku, jota pitkin edetään, mikä on se logiikka, kauseliteetti, jolla tätä lakia muuttamalla päästään tähän tavoitteeseen. Ja minä en nyt näe erityisesti pitkäaikaistyöttömien kohdalla sitä, miten se työllisyys tästä paranee.

Jos ajatellaan, mikä tällä hetkellä estää pitkäaikaistyöttömän työllistymisen: heikko kilpailuasema työmarkkinoilla, työpanos ei vastaa työvoiman kustannuksia, palkkatukibyrokratia, henkilö ei ole työkykyinen, tai sitten hän kantaa pitkäaikaistyöttömän leimaa. No, mihin näistä nykyinen koeaika ja työvoimapoliittiset toimet eivät auta? Palkkatukibyrokratiaan ja siihen, että siellä on porukkaa, joka oikeasti kuuluisi eläkkeelle. Kumpikaan näistä ei ole kysymys, joka ratkaistaan perusteettomalla määräaikaisuudella tai koeajan pidentymisellä.

20.46 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tässä asiassa olisi pitänyt kyllä pohtia tarkemmin, mitä tästä lakiesityksestä seuraa, jos nämä toivotut tavoitteet eivät sitten toteudukaan. Hyöty—haitta-analyysi puuttuu kokonaan, samoin kokonaisvaikutusten arviointi on jäänyt tekemättä, ja se on minusta kyllä paha puute näin ratkaisevalla tavalla työelämää muuttavassa lakiesityksessä. Kun tätä lakiesitystä lukee, niin tulee semmoinen olo, että hallitus ainoastaan arvelee asioiden tapahtuvan mutta näyttö puuttuu kokonaan.

Täällä on puhuttu paljon työllistämiskynnyksen alentamisesta, ja kyllä minä nyt edelleenkin kysyn, mitenköhän se työllistämiskynnys alenee esimerkiksi tämän takaisinottovelvollisuuden heikentämisellä. Tai siis, no, kyllähän se tietysti alenee, kun on helpompi sanoa irti ensin entinen ja palkata sitten tilalle uusi, mutta tätäkö me ihan oikeasti haluamme? Ei tämä ainakaan lisää työllisyyttä, ainakaan yli 50-vuotiaiden, pitkän työkokemuksen omaavien henkilöiden työllisyyttä, joiden on erittäin vaikeata tälläkin hetkellä työmarkkinoilla saada sitä uutta työpaikkaa.

20.48 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! Kun mietitään tätä takaisinottovelvollisuutta, niin siihen liittyy mielestäni ennemminkin työttömyyttä lisäävä riski, koska rakennemuutos on se, mikä erityisesti työntää pitkään työttömänä olleita ihmisiä ulos työmarkkinoilta, ja silloin, kun ihmisellä on ikää ja hän tulee sellaiselta toimialalta, jossa ei välttämättä ole kysyntää, hänen työhön pääsynsä on vaikeaa. Jos käy niin — niin kuin firmat tällä hetkellä tekevät usein — että kun on huono suhdanne, silloin irtisanotaan, ja sitten, kun menee paremmin, halutaan työvoimaa uudelleen, ja jos silloin palkataan tilalle uutta nuorta työvoimaa eikä sitä vanhaa, ikääntynyttä työvoimaa, niin itse asiassa riski siihen, että tämä ikääntynyt työvoima jää pitkäaikaistyöttömyyteen, on todella suuri. Mutta sen sijaan olen itsekin esittänyt sitä, että pitää pohtia, voisiko määräaikaisen työsuhteen käyttö pitkään työttömänä olevien kohdalla helpottaa sitä pelkoa, mikä työnantajilla on, koska meillä on asenteita, jotka estävät pitkäaikaistyöttömien palkkaamista, meillä on ennakkoluuloja, jotka estävät pitkäaikaistyöttömien palkkaamista, mutta meillä on myös aivan aitoja ikään kuin virherекrytointeja, joissa on käynyt ilmi, että pitkä työttömyys on haavoittanut ihmisen työntekokykyä, ja se palkkaus tai rekrytointi on mennyt pieleen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

Mutta itse asiassa se pidempi koeaika ajaisi saman asian, eli nyt tässä haetaan samaa hyvää monella välineellä, jotka yhdessä tuovat tarpeetonta epävarmuutta.

20.49 Antti Häkkänen kok: Arvoisa puhemies! Tässä iso kuva on tietysti se, että Suomessa tulevina vuosina, itse asiassa nyt jo viime vuosina, yhä useampi työpaikka syntyy mikroyrityksiin, pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, ja silloin meidän työmarkkinasääntelyn toimintamallin palkanmuodostuksen osalta ja työsuhteturvan osalta täytyy myös elää ajassa ja muuttua niin, että näitten yritysten toimintaedellytykset, työllistämismahdollisuudet ovat helpompia. Tämä on vaikeaa sen takia, että meidän tässä talossa ja sitten tietysti työmarkkinajärjestöjen täytyy kantaa huolta siitä, että ihmisillä on riittävä työsuhteturva, turvallinen työelämä, mutta että samaan aikaan on joustavat mahdollisuudet yrityksillä palkata ihmisiä, saada parhaat henkilöt työvoimaan kiinni ja sitä kautta saada sitten käytännössä nämä suomalaiset yritykset ja suomalainen työ menestymään.

Mitä tulee tähän takaisinottovelvoitteen muutokseen, niin minä koen, että itse asiassa siihen liittyy myös probleemeja, mutta se mahdollistaa sen, että se yritys voi esimerkiksi projektien vaihtuessa tai toimikentän muuttuessa jatkuvasti saada myös uutta osaamista sinne entisten tilalle. Ja jos meillä on entisiä työntekijöitä esimerkiksi, jotka firma on aiemmin, kun joku projekti on päättynyt, joutunut irtisanomaan, niin ennemmin meidän pitäisi pystyä lisäämään koulutusta, työelämävalmennusta, tällaisia erilaisia toimenpiteitä, joiden avulla aidosti koetaan siellä yrityksissä myös, että tämä henkilö osaa nämä hommat ja on ihan kyvykäs tekemään töitä. Ja jos näihin liittyy jotain ikärasismia, se pitää kitkeä pois, mutta en haluaisi tehdä sitä tämmöisellä keinotekoisella sääntelyllä vaan niin, että yrityksillä olisi mahdollisimman laveat kädet valita siihen se paras osaaja, joka vie sitä yritystä eteenpäin kansainvälisillä markkinoilla, kotimaan markkinoilla, ja sitä kautta se firma pärjää sitten paremmin. Mutta enemmänkin koulutusta ja työelämävalmennusta kuin sitä, että meillä lainsäädännöllä pidetään jotkut töissä.

20.51 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Minä olen henkilökohtaisesti palkannut ihmisiä 15 vuotta omilla ja muiden rahoilla, ja ihmettelen, mikä siinä on niin jäykkää ja vaikeaa. Minusta se oli ihan helppoa ja täysin mahdollista.

Minun mielestäni tässä koko keskustelussa iso virhepäätelmä on, että työmarkkinoiden joustavuus olisi yhtä kuin palkkatyön ehtojen heikentäminen ja että aina silloin, kun tehdään palkansaajan asemasta pikkuisen epävarmempaa, voitettaisiin jotakin työmarkkinoiden joustavuudessa. Meillähan on lukuisia keinoja, joilla me voimme työmarkkinoiden joustavuutta lisätä muutenkin. Voisi olla esimerkiksi niin, että työnantajapuoli jossakin kohtaa antaisi vähän niistä omista eduistaan ja ehdoistaan periksi. Se ei ole ollut agendalla nyt viimeisen vuoden aikana lainkaan.

Me voisimme myös uudistaa meidän johtamiskulttuuriamme vähän lähemmäksi Saksaa ja Ruotsia. Tutkimusten mukaan suomalainen johtamiskulttuuri on suuryrityskeskeistä ja autoritatiivista, ja se on yksi keskeinen ongelma siinä, minkä takia esimerkiksi paikallinen sopiminen on meillä niin vaikeaa silloinkin, kun se on TESeissä täysin mahdollista.

Me voisimme uudistaa meidän sosiaaliturvabyrokratiaamme vastaamaan joustavampia työmarkkinoita niin, että sosiaaliturvan menettäminen ei uhkaisi jokaisen kulman takana aina, kun yrittää työllistyä, ja me voisimme rakentaa meidän koulutusjärjestelmäämme avoimempaan suuntaan sen sijaan, että nyt vapaasta sivistystyöstä ja avoimesta, ei-tutkin-toon johtavasta opetuksesta ollaan koko ajan leikkaamassa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 74/2016 vp

Paljon keinoja olisi, paljon jopa toimivia keinoja olisi. Miksi keskittyä siihen yhteen, johon liittyy paljon ongelmia?

20.53 Antti Häkkänen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tartun tähän edustaja Kontulan esille ottamaan palkkauskynnykseen. Voi olla näin, että edustaja on toiminut jossain yrityksessä tai toimikentässä, missä ei ole ollut ongelmia rekrytointien suhteen, mutta kyllä laaja-alaisesti Suomessa se viesti, mitä tulee työnantajapuolelta pienistä yrityksistä, suuremmista yrityksistä selvitysten, tutkimusten ja katsausten muodossa ja ihan käytännössä käymällä yrityksissä paikan päällä, kertoo siitä, että siis merkittäviä ongelmia liittyy tähän epävarmuuteen siitä, voidaanko henkilö palkata: ensinnäkin tietyt tilaukset, työt ja muut saattavat olla hyvin turbulenteja, tilauskanta saattaa olla hyvin heiluvaa, mutta myös se osaamisen uudistaminen ja muut saattavat edellyttää sitä, että pitäisi olla joustoa lisää.

Tästä minä olen samaa mieltä, että luottamusta paikallistasolla pitää lisätä. Se on meidän isoin haaste, koska meillä on ylhäältä johdettu työmarkkinamalli, ja nyt pitäisi mennä käytännössä sinne työpaikkatasolle. Ja tämä tulee olemaan meidän isoimpia haasteita työelämässä. Saksassa homma jo osataan pääpiirteittäin mutta Suomessa siinä ollaan aika alkutekijöissä.

20.54 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Minä en lainkaan epäile sitä, että meillä saattaa olla iso osaamisvaje palkkaamisen suhteen yrityksissä. Siihenhän paljon ryhdytään myös ilman varsinaista koulutusta. Mutta väitän, että ne epävarmuudet, epäluulot ja pelot, mitkä siellä yrityskentässä ovat, eivät suoraan kerro siitä objektiivisesta tilanteesta, mikä liittyy palkkaukseen, sen haasteisiin ja jouston mahdollisuuksiin.

Pyysin kolme vuotta sitten Suomen Yrittäjiä etsimään minulle yhden yrityksen, jossa suomalaiset TESit estävät jonkin semmoisen niin kuin asioiden joustavoittamisen tai parantamisen, joka on sekä työnantajan että työntekijöiden intressissä. He lupasivat tämän tehdä — eivät onnistuneet löytämään minulle tällaista yritystä. Palasin asiaan tässä puoli vuotta sitten, he lupasivat sen uudestaan — vieläkö ei ole kutsua yritysvierailulle tullut. Epäilen, että tämä on semmoinen myytti, jota kovasti viljellään, mutta ennen kuin näen ihan omin silmin tällaisen tapauksen, niin minä en siihen usko.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.